

Türkiye Kalkınmasının Sürdürülebilirliği Açısından Doğal Kaynaklardan Yararlanma Sorunları

Dr. Caner ZANBAK -

Türkiye Kimya Sanayicileri Derneği
Çevre Danışmanı

Bu yazıda, sadece "yabancılar diğer ülkelerin gelişmesini önlemeğe çalışırlar" teması işlenmemektedir. Her ülkenin, uluslararası ilişkilerde, önce kendi çıkarlarını gözetmesini doğal karşılamak gerekir. Aşağıdaki görüşler, Türkiye'nin kendi eksiklikleri nedeniyle doğal kaynaklarından yararlanma sorunlarının başlıcalarını konu etmektedir.

Doğal Kaynaklar ve Ülkelerarası Politika

Doğal kaynaklar, tarih boyunca toplumların kalkınmasında en önemli rol oynamış olan maden, petrol, su, orman, tarım ve hayvancılık toprağı gibi, yaşam için gerekli hammaddelerin elde edildiğı doğadan alınan temel varlıklardır.

Canlıların yaşamlarını devam ettirebilmeleri için gerekli gaz, sıvı ve katı haldeki kimyasalları içeren, "Hava, Su ve Toprak", üç temel doğal kaynak grubudur. Su ve toprak, insan gruplarının bireysellikten toplum düzenine geçmeleri ile ortaya çıkan çıkar çatışmalarında, güç kazanma ve diğerlerine üstünlük sağlama açısından, her zaman stratejik bir öneme sahip olmuştur. Bu konu günümüzde de geçerliliğini korumaktadır.

Belirli bir bölgenin bir insan grubu tarafından işgal edilmesi halinde o topraklardaki hava haricindeki tüm kaynaklardan yararlanma olanakları, kavramsal olarak, diğer toplumlara kapatılabilir. Tarih boyunca kavimler ve ülkelerce uygulanan bu tür kısıtlamalar veya girişimler savaşlar için ana nedenleri oluşturmuştur.

Dünya nüfusunun hızla çoğalması ve de toplumların ihtiyaçlarının çeşitlilik ve miktar olarak artması suya ve topraktaki doğal kaynaklara olan talebi de hızla arttırmıştır. Günümüzdeki uluslararası siyasi ortama bakıldığında, dengelerin ülkelerin kendi sürdürülebilirliklerini sağlayacak ürün üretimi ve ticareti üzerine kurulduğu görülmektedir. Tarih boyunca görülen "fiziksel savaşlar", kısa süreli ve yerel olarak ortaya çıkıyor ise de, günümüzde yerini "ekonomik anlaşmazlık" lara bırakmıştır.

Fiziksel savaşlarda amaç, rakibin elindeki tüm hücum ve savunma sistemlerini çöktecek veya ortadan kaldıracak ölümcül silahları kullanma yoluyla karşı tarafı insan gücü ve ekonomik olarak pes ettirmektir. Tarih, kısa sürede can kaybının fazla olduğu çatışmaları "Büyük Savaşlar" olarak tanımlamakta olup onlarca yıl ve daha uzun süreli müstemelecilik uygulamalarını ise "Ekonomik Sürtüşmeler" olarak belirtmektedir.

Yakın Tarihten Örnekler

Günümüzdeki gelişmiş ülkelerin tümü doğal kaynaklardan yararlanarak bugünkü sanayileşme düzeyine erişmişlerdir. Kendi ekonomileri için topraklarında gerekli doğal kaynağı bulunmayan ülkeler diğer ülkelerdeki hammadde kaynaklarını saptamak için büyük çabalar harcamışlardır. 19'uncu yüzyılda gelişen jeoloji bilimi ileriye yönelik stratejik planlama için gereğince kullanılmıştır. Özellikle günümüzdeki gelişmiş Avrupa ülkeleri tarafından harcanan uzak görüşlü bu çabalar 20'nci yüzyılın başlarında uluslararası politika alanında meyvelerini vermiştir. Buna en açık bir örnek olarak, Arabistan Yarımadası'ndaki petrol kaynaklarının varlığından habersiz olan Osmanlı İmparatorluğu'na yapılan baskılar sonrasında, Ortadoğu'da günümüz gelişmiş ülkelerinin ortaya koymuş oldukları siyasi coğrafya gösterilebilir.

Lozan oturumları sırasında Musul ve Kerkük'ün Irak'a verilmesi konusunda Avrupa ülkelerinin büyük ısrarları ve de küçük bir alan içinde Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi çok sayıda siyasi bölünmelerin gerçekleştirilmesi bir tesadüf veya yerel milliyetçilik hareketlerinden kaynaklanmamıştı. Amaç, ileride bir güçlü ülke olabilecek Türkiye'yi petrol kaynağından mahrum etmek ve Ortadoğu'daki zengin stratejik petrol kaynaklarının daha kolayca yönetilebileceği zayıf bir politik ortam yaratmaktı. Cetvelle çizilmiş benzer sosyo-politik sınırlara örnek olarak Orta Asya'daki Kazakistan-Türkmenistan-Özbekistan, Kuzeydoğu Afrika'da Çad-Libya-Mısır-Sudan, Kuzeybatı Afrika'da Cezayir-Fas-Nijer-Mali-Mavrutanya-Batı Sahra, Okyanusya'da Gine Adaları ve Orta Amerika'daki sınırları grift olarak çizili ülkeler gösterilebilir.

Dünya ticaretinde önemli yeri bulunan, stratejik zengin doğal kaynaklara sahip olan, eski müstemele ülkelerinin, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki süreçte ulusal

bağımsızlıklarını ilan ettikleri görülmektedir. Ancak, görünürdeki siyasal bağımsızlık, bu ülkelerin ekonomik alanda bağımsız olmalarını sağlayamamış olup sadece yeni bir uluslararası siyasi karmaşayı ortaya çıkarmıştır. Bu noktada şunu vurgulamak gerekir ki, ulusal bağımsızlığını ilan eden her bir komşu ülkenin arkasında, birbirleri ile diplomatik kanallarda çekişen, bir veya birden fazla G7 ülkesi (Japonya ve Kanada hariç), destekçi olarak bulunmaktadır.

Günümüzde sınırları cetvelle çizilmiş ülkelerin tümü, ulusal bağımsızlıklarına ve de zengin doğal kaynaklara sahip olmalarına rağmen, ekonomileri gelişmişlik düzeyinin altında olup politik istikrarsızlık içindedirler. Bu tür ülkelerde ortak olan bir başka konu da, doğal kaynaklarını yeterince ve verimli olarak işletmemeleri ve elde edilen gelirlerin eğitim ve altyapı geliştirmesi için kullanılmamasıdır.

Doğal Kaynaklardan Yararlanma Nasıl Önlenebilir ?

Bir ülkenin doğal kaynaklarından yararlanamaması başlıca aşağıdaki beş yöntemle sağlanabilir :

1 - Doğal kaynakların bulunduğu bölgelerdeki toprakların askeri güçle bilfiil işgali,

2 - Doğal kaynak işletme projelerini, iç politik istikrarsızlıklardan yararlanarak, engellemek,

3 - Doğal kaynakların işletilmelerini dolaylı yollarla kısıtlamak (örneğin, uluslararası yatırım finansman ve teknik donanım olanaklarını kısıtlamak, ürünlerin ithalatını cazip hale getirmek, o ülkedeki enerji ve doğal kaynak üretim projelerine katılma sürecinin uzamasını sağlayarak projelerin hayata geçmesini geciktirmek,...),

4 - Doğal kaynakların bulunduğu bölgelerde sosyal ve etnik sorunları tahrik ederek o bölgelerdeki üretim potansiyelini atıl hale getirmek, yeni işletmelerin açılmasını baltalamak,

5 - Toplum bireylerini, bilimsel ve teknolojik olarak gerçek dışı felaket senaryoları ile korkutup, doğal kaynakların işletilmesi sonucunda çevre felaketlerinin ortaya çıkacağı yönünde hassaslaştırarak, ülkenin hayati önemde ihtiyacı olan enerji ve diğer doğal kaynaklarından yararlanmasını sosyo-politik baskılarla dahilinde önlemek.

Yukarıda sayılan yaklaşımlardan birincisi dikkate alınmadığında, diğer dört tanesinin, son 25 yıl içinde Türkiye'de madencilik, enerji, petrol, ormancılık, tarım ve hayvancılık sektörlerinin gelişmemesindeki rolü, düşünmeye değer niteliktedir. Ekonomisi hızla gelişen

Türkiye'nin doğal kaynaklara dayalı enerji, maden kökenli hammadde, tarım / orman / hayvancılık da dahil toprağa dayalı tüm gereksinimleri için ithalata bağımlı hale gelmesinde yukarıda sayılan son dört faktör etkili olmuştur.

Bir Yabancı Ülke Gözüyle Türkiye'ye Olası Bakış Açısı

Bir Türk vatandaşı olarak kolayca yapılamayacak bir işi yapmaya çalışalım. Bizler günlük yaşamımızı gereksizce ve tümüyle işgal eden siyasi çekişmeleri takip edip ülkenin ne kadar kötü durumda olduğuna kendimizi inandırmakla meşgul iken, yabancı ülkelerin Türkiye'yi nasıl görebilecekleri konusunda bir "fikir jimnastiği" yapalım. Bu irdelemeyi yaparken de kendimizi Türkiye'nin ekonomik yönden "güçsüz olmasını arzulanabilecek" bir diğer ülkenin yerine koyalım (bu ülke şimdiki bir müttefikimiz de olabilir) :

Türkiye, 20'nci yüzyılın başına kadar altı asırlık bir sürede, Avrupa milletlerini doğunun zengin kaynaklarına karadan ulaşma olanaklarından ve de eski medeniyetlerin beşiği olan Anadolu ve Ortadoğu topraklarının kullanımından mahrum etmiş bir süper güç olan Osmanlı imparatorluğu'nun halihazırdaki güçsüz bir devamıdır. Türkiye, nüfusunun tümüne yakın kısmı müslüman olan ve de Doğu Avrupa'da hristiyanlığın yayılmasında engel teşkil etmiş bir ülkedir.

Birinci Dünya Savaşı sırasında hepten zayıflayan Osmanlı İmparatorluğu topraklarının Avrupa ülkelerince paylaşılıp işgal edilmesine rağmen Atatürk'ün liderliğinde kendilerini toparlayan Türk'ler, zayıf askeri donanımlarıyla dahi, güçlü Avrupa ülkelerini bugünkü sınırları dışına atmayı başarmışlardır. Bu arada, Avrupalıların batı ve güneyden, Sovyetlerin doğudan büyük baskılarına rağmen; stratejik önemi büyük olan Boğazların denetimi, jeolojik yapısı nedeniyle önemli doğal kaynaklar olan maden ve hidroelektrik potansiyelinin varlığı bilinen ve de şimdiki GAP'ni oluşturan sahaların da içinde bulunduğu Doğu ve güneydoğu Anadolu toprakları maalesef Türkiye'ye bırakılmıştır. Ancak, sevinilecek bir nokta vardır ki, 20'nci asrın en stratejik enerji hammaddesi olan petrol sahaları, yaşayanların çoğunluğu Türk kökenli olmasına rağmen, Kerkük ve Musul da dahil olmak üzere yeni kurdurduğumuz Irak sınırları içine alınarak Türkiye'ye verilmemiştir. Her ne kadar, şimdiki Irak rejimi gelişmiş dünya ülkeleri ile iyi ilişkiler içinde değil ise de, şimdilik önemli olan, kendisine bir gelebilse bizlere büyük rakip olabilecek Türkiye'nin elinde önemli petrol rezervlerinin olmamasıdır.

Lozan Antlaşması sonrasındaki Türkiye'nin komşularıyla iyi ilişkiler içinde olmaması için sarfedilen gayretler de meyvasını vermiştir. Şimdiki komşuları, batıda eski Doğu Bloku'na ait Bulgaristan, Türkler'e karşı milliyetçilik duygularını ateşlediğimiz Yunanistan, güneyde sorun olması için bölünmesini sağladığımız Kıbrıs, halen baskı rejimi ile idare edilen Suriye ve Irak; doğuda son on yıldır maalesef siyasi kontrolünü kaybettiğimiz İran ve de eski Sovyet Cumhuriyetleri olan Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan'dır. Türkiye'nin böyle bir sorunlu ülkeler grubu arasında yer alması bizim için bir şanstır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki "Soğuk Savaş" döneminde Doğu Bloku ülkelerine, özellikle Rusya'ya karşı bir ileri kuvvete ihtiyacımız vardı. Kurulan NATO kapsamına davet edildiğinde, kendini Sovyet tehlikesine karşı güvence altına almak için, Türkiye teklifi kabul etti. O zamanlar, her ne kadar biz

Türkiye'de Orta Doğu ve Sovyetler'e karşı bir sıçrama taşı olanağı bulduk ve Türkiye'nin ağır sanayiini de yaptığımız yardımlarla yavaşlatıyoruz diye seviyor idiysek de, Türkiye'deki büyük beyin gücünün ve ekonomik potansiyelin varlığını da öğrendik.

Türkiye bizim ulusal çıkarlarımız açısından "yeşerdikçe budanması; ancak, kurudukça sulanması gereken" bir ülkedir. Türkiye, Avrupa ve Asya arasında ve özellikle stratejik petrol kaynaklarının bulunduğu Ortadoğu gibi istikrarsız bir bölge için, bir emniyet sübabıdır. Bu nedenle, çok zora düştüğünde, Türkiye'ye yardım etmemiz şarttır; ancak, bu yardımın belirli düzeyi aşması halinde, kendine gelen Türkiye'yi ekonomik ve siyasi denetimimiz altında tutmak kolay olmaz ve bizimle ortaklık pazarlığı içine girebilir. Bu arada şunu da vurgulamakta yarar vardır; 60 milyonu aşan nüfuslu bir alıcıyı pazarın kar payına ortak etmek iyi ticaret yaklaşımı değildir.

Son 15 yıl içinde, Türkiye büyük bir atılımla dünyaya açıldı. Gelişmiş ülkelerin uluslararası iş kurallarına kendini adapte etti. Sanayi üretimini ve ürün kalitesini arttırdı. Bu arada, kendi öz varlığı olan doğal kaynak potansiyelinin farkına vardı. Kendi hammadde gereksinimi için bu kaynakları değerlendirmeye kalktı. Sosyo-ekonomik açıdan geri kalmış yöre olan Güneydoğu Anadolu'da GAP gibi bir projeyi hızlandırdı; enerji ihtiyacı için hidroelektrik, termik ve nükleer santral projelerini hayata geçirmeyi planlıyor, yakın zamana kadar varlığını bilmediği trona ve altın madenlerini devreye almak istiyor,

mermer sanayii geliyor. Gelişen sanayisinin zararlı atıklarını bertaraf edecek tesisler kurmaya başladı. Tekstil, deri, beyaz ve elektronik eşya üretiminde dünyada belirli bir yere ulaştı, bu sektörler ekonomisinin lokomotifleri oldu. Böyle giderse, Türkiye bizim ekonomik cenderemizden kurtulacağına benziyor ve bu gidiş bizleri fevkalade rahatsız eder; bir şeyler yapmamız lazım.

GAP için yatırım sermayesi lazımdı Türkiye'ye; vermedik. Ama yavaş da olsa kendi parası ile gene yapıyor. Körfez Savaşı sonrasında biraz zorluk çıkarttı, GAP yavaşladı. Arkasından Güneydoğu'daki sorunu daha da alevlendirdik, biraz daha zaman kazandık. Dikkat edilirse, Doğu ve Güneydoğu'daki madencilik, petrol üretimi, tarım ve hayvancılık çok düşük seviyelere indi. Bu sektörlerin ülke bazında tekrar canlanmasını daha da geciktirmemiz lazım.

"eri teknoloji ürünü hammadde-ler açısından, Türkiye uzun bir müddet daha gelişmiş ülkelere bağımlı olacak. Ancak, bu arada, Türkiye insan ve doğal kaynak potansiyelinin farkına vardı ve bunlardan yararlanmak üzere harekete geçti. Bu gerçekleşirse, Türkiye üzerinde ekonomik denetimimizi kaybetme tehlikesi ile karşı karşıyayız. Türkiye'nin doğal kaynaklarından yararlanarak "Kalkınmasının Sürdürülebilirliği"ni asıl baltalayabiliriz? Türkiye topraklarını işgal etmeyi düşünebi-

lemeyeceğimize göre, bu sorunun cevabı yukarıdaki bölümde sıralanan son dört yöntemde yatmaktadır.

Kanımızca, Türkiye'de "Kalkınmanın Sürdürülebilirliği" « yukarıdaki gözlemlerin içimize sindirilmesinde yatmaktadır.

Türkiye ve Doğal Kaynaklar

Türkiye, çok stratejik coğrafi konumunun yanı sıra, jeolojik yapısı nedeniyle de çok stratejik doğal kaynaklara da sahiptir. Birinci Dünya Savaşı sonrasında, Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri açıdan zayıflaması fırsat bilinerek yapılan diplomatik manevralar nedeniyle kaybedilen, şimdiki çok sayıdaki Arap ülkelerinin topraklarındaki petrol varlığı bugün dahi uluslararası dengele-ri zorlamaktadır.

Sevr Zorlaması ile Türkiye'den koparılmaya çalışılmış toprakların coğrafik yayılımına bakılırsa, bu bölgelerin doğal kaynaklar açısından çok zengin olduğu görülmektedir. Lozan Antlaşması sırasında Musul ve Ker-

kük Bölgesi ile Hatay üzerinde yapılan çetin pazarlıkların altında yatan ana neden, Körfezin stratejik konumunun yanısıra, "petrol ve maden" potansiyelidir.

Son 15 yıl içindeki anarşi ve terör hareketlerinin özellikle Doğu ve Güneydoğu Bölgelerimiz üzerinde yoğunlaşması da bir tesadüf olmayıp bu bölgelerdeki demir, bakır, krom, petrol ve özellikle su gibi zengin doğal kaynaklarımızdan yararlanma olanaklarımızı kısıtlamaya yönelik olduğu görülebilir.

1935 yılında kurulan Maden Tetkik ve Arama (MTA) Enstitüsü ve 1938'de kurulan Etibank ülke madenciliğini sıfır denilecek düzeyden çok ileri düzeylere getirmiştir. Ancak, arama açısından çok riskli ve işletme yatırımı açısından büyük özsermaye gerektiren madencilik sektörü Türkiye'de geçmişte uygulanan devletçi politikalar sonucunda dünyadaki gelişmelere ayak duramamış ve sürekli olarak gerilemiş ve günümüzde ise durma noktasına gelmiştir. Buna örnek olarak, 1970'li yıllarda yurt ekonomisine önemli katkıları olan ve son yıllarda atıl hale gelmiş bakır, demir ve krom madenciliği gösterilebilir.

Ağır sanayide olduğu gibi, gelişme hızı yavaşlattığında tekrar toparlanması çok zor bir sektör olan madencilik Türkiye'de gerilemektedir. Hızla gelişmekte olan imalat sanayiinin gereksinimi olan hammaddelerin Türkiye'ye işlenmiş cevher olarak girmesi, hem özkaynaklarımızı değerlendirebilecek olan madencilik sektörümüzü olumsuz etkilemekte ve hem de ithal edilen ara mamul hammaddelere geçen katma değerden ülkemizin yararlanamamasına neden olmaktadır.

Ülkelerin yeraltı zenginlikleri olan maden yataklarının mevcudiyeti, sadece ve sadece, sistematik olarak yapılan aramalarla saptanabilir. 1960'ların sonunda rezervi 15 yıl olarak saptanan Ergani bakır madeni, sürekli yapılan aramalar sonucunda, hala üretimini sürdürmektedir. Diğer taraftan, cevher arama çalışmalarının yeterince yapılmaması nedeniyle, Divriği demir madeninin "bilinen" rezervinin en fazla beş sene içinde tükeneceği de bir gerçektir.

1960'larda bulunan bor tuzu yatakları dışında, Türkiye'de son 35 yıl içinde dikkate değer herhangi bir madendik yatırımı yapılmamıştır. Son onbeş yıl içinde bulunan Beypazarı'ndaki trona yatakları, dünyanın ABD'den sonraki ikinci büyük rezervi olmasına rağmen, işletmeye alınmamıştır. 1980'li yıllarda önem kazanan altın aramaları tüm dünyada önemli rezervlerin bulunmasını sağlamış ve 1985 yılından sonra Türkiye'de de, önceleri bilinmeyen, önemli altın rezervlerinin bulunduğu saptanmıştır.

Genelde rezervin saptanmasından sonraki üç yıl içinde işletilmeye başlanan altın madenleri, bulunmalarının üzerinden 10 yıla yakın zaman geçmesine rağmen işletilememektedir. Trona yataklarının işletilememesi sebebinin yüksek yatırım sermayesinin bulunamaması olmasına karşılık, altın madenleri, "görünürde" çevrecilik nedenlerinden dolayı, işletmeye alınamamaktadır. Türkiye'de yapılan madencilik çalışmalarına çevresel nedenlerden karşı çıkma o

mertebelere ulaşmıştır ki, Filyos'taki kum ocakları çalıştırılmamakta ve hızla gelişmekte olan Türk cam sanayii Bulgaristan'dan benzer çevre koşullarındaki ocaklardan çıkarılan ithal kumu işlemek zorunda kalmaktadır. Yılda 200 tona yakın altın ithal eden Türkiye'de, bilinen altın rezervleri işletilememektedir.

Doğal kaynaklarından yararlanmaksızın Türkiye'nin kalkınmasını sürdürmesi mümkün değildir.

Çevreyi Kaybetme Korkusu Üzerine Kurulu "Çevre İdeolojisi"

İnsanların gelecekte kendilerine fiziksel veya manevi olarak zarar vereceğine inandıkları her şeye karşı olmaları doğaldır. Korkutma, tarih boyunca, toplumları yönetmede çok etkin bir yöntem olarak kullanılmıştır. Toplum düzeni, toplumun ortak çıkarlarını korumak amacıyla ortaya konan akılcı genel, hukuk düzenlemeleri ile sağlanmaktadır. Yasalar, yasa dışı hareket edenleri ceza ile korkutarak toplum düzenini korur. Gelişmiş top-

İlimlarda en büyük korku, mevcut yaşam kalitesinin kaybolma olasılığıdır.

Dünyada son elli yıl içinde nüfusu hızla artmış ve sanayi bu hıza paralel olarak gelişmiştir. Bunun sonucu olarak, bilinen doğal kaynak rezervleri artan hızlarda kullanılmakta ve çevre koşullarında görünür olumsuzluklar ortaya çıkmaktadır. Bu çevresel etkileri, sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda, en aza indirecek önlemleri almak yerine kıyamet haberciliği yaparak toplumu korkutarak yeni bir dünya düzeni kurma yaklaşımı yeni bir ideoloji haline gelmiştir. Globalleşen iletişim olanaklarını çok etkin olarak kullanan bu yeni ideoloji, insanları çevre felaket senaryoları ile korkutarak çok etkilemekte ve özellikle ülkelerin kalkınması için gerekli doğal kaynak kullanım projelerine karşı politize etmektedir.

Türkiye'de Doğal Kaynaklardan Yararlanma Projeleri Karşıtı Çevrecilik Hareketi

Türkiye 1980'li yılların ortalarından itibaren dünyada her konudaki gelişmeleri yakından takip etmektedir. Globalleşen bilgi iletişimi, Türk toplumunun dünyaya entegre olmasında önemli bir rol oynamıştır. Türkiye'de hızla gelişen sanayi, çevre sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Çevre sorunlarının sınır tanımadığı yaklaşımından hareketle, gelişmiş ülkelerdeki çevre koruma duyarlılığı, uluslararası bir ideolojiye dönüşerek, gelişmekte olan ülkelere de yayılmıştır. Kavramsal olarak çok yerinde olan bu yaklaşım, gelişmekte olan ülkelerdeki sanayi yatırımlarını politik engelleme aracı olarak kullanılmaktadır. "Uluslararası Çevrecilik Akımı" olarak tanımlanabilecek bu hareket, gelecek nesillere sağlıklı bir dünya kalmayacağı korkusunu yerel toplum bireylerine kolayca işlemekte ve konuyu popülist bir politika malzemesi yapmaktadır. Bu çevrecilik hareketi, enerji, yakıt ve doğal hammadde ihtiyacı yüksek ve ekonomisi bu konularda ithalata dayalı, genelde ekonomik ve politik istikrar sorunu olan, özellikle gelişmekte olan ülkelerde hızla gelişmektedir. Son on yıl içinde, Türkiye bu tür uluslararası çevrecilik hareketinin bir laboratuvarı haline gelmiştir.

Son on yıl içinde Türkiye sanayiinde çevre duyarlılığı artmış; ancak, gerekli çevre koruma uygulamaları ekonomik, yasal denetim ve teknoloji eksikliği nedenleriyle tam olarak yerine getirilememektedir. Türk toplumunda, teknolojik ilerlemenin getirmekte olduğu daha iyi yaşam düzeyine henüz erişmeden, gerekli yeni yatırımlara çevresel nedenlerle karşı olma hareketleri başlamıştır. Proje konusu ne olursa olsun, politize olmuş çevreci hareketlerin ortak noktası, "gerekli çevre koruma önlemleri alınarak proje yapılınsın" yerine "bu projede çevresel risk vardır dolayısı ile proje toplum için yararlı değildir; proje gerçekleştirilmesin, halk da bu projeyi istemiyor" olmaktadır.

Türkiye'de, son on yıl içinde çevreci hareketin önce karşı olduğu ve daha sonra çevrecilerin de katkılarıyla gerekli mühendislik revizyonlarının yapılması sonucu gerçekleşmiş herhangi bir yatırım projesi örneği yoktur. Gerekli teknik çevre koruma önlemleri alınan ve yasal izinler altında gerçekleştirilen projeler dahi topluma, belirli gruplar tarafından, "çevre katliam aracı" olarak lanse edilmektedir.

Ulusal enerji, su ve maden hammaddeleri açığımızın önemli düzeylere ulaşmasına ve bu kaynakların ülke içinden temini mümkün olmasına rağmen, yukarıda anılan "çevrecilik hareketi" doğal kaynaklarımızdan yararlanma projelerinde günümüzde en büyük engel olarak ortaya çıkmaktadır. Bu tür projelerin gerçekleşmesi, sadece ve sadece, toplum adına devlet tarafından projeye sahip çıkılması ile mümkün olabilir. Devletin yasal olarak verilmiş izinlere, politik nedenlerle, sahip çıkıp desteklememesi durumunda yatırım projeleri gerçekleştirilememektedir.

"Sürdürülebilir Kalkınma" veya
"Sürdürülebilirliğe Doğru"

Son onbeş yıl içinde tartışılan "Sürdürülebilir Kalkınma" kavramı, özellikle Avrupa Birliği'nde, yerini "Sürdürülebilirliğe Doğru" yaklaşımına bırakmaktadır. Kalkınmanın sürdürülebilmesi için önce "Kalkınmış Olmak" gereklidir.

Global çevre sorunları, kendi kalkınmalarını belirli bir düzeye getirmiş olan gelişmiş ülkeler tarafından yaratılmıştır. Bu gelişmiş ülkeler kendi kalkınmalarını çevreye uyumlu olarak sürdürebilmek için, eski ve kirliliği teknolojilerini geliştirmekte olan ülkelere ihraç etmişlerdir. Şimdi ise, aynı ülkeler, kalkınmaya çalışan ülke bireyleri adına çevre, bezirganlığı yaparak, geliştirmekte olan ülkelerde "ekonomik hegemonyalarını sürdürme" çabası içindedirler.

Türkiye, insan gücü ve teknolojik bilgi uygulama açısından gelişmiş ülkelerden pek geri sayılamayacak düzeye erişmiştir. Ancak, hızla artan nüfusu, yetersiz AR/GE, eski teknolojiler ve finansman zorlukları Türkiye'nin endüstriyel kalkınma hızını yavaşlatmakta ve bu arada, ülke çapında çevre sorunları da büyümektedir.

Mevcut doğal kaynaklarından yararlanmaksızın Türkiye'nin kalkınması mümkün değildir. Bunun yanısıra, kalkınma da, çevre sorunları gözardı edilerek sürdürülemez. Ancak, uygulanabilir çevre koruma çözümleri önermeksizin, sadece "çevre için çevre korumacılığı" ile de kalkınma gerçekleşemez ve sürdürülemez.

TMMOB MÜHENDİSLİK MİMARLIK KURULTAYI

ÇALIŞMA PROGRAMI

1-Kurultayın Amacı

Mühendislik Mimarlık Kurultayının amacı, mühendislik-mimarlık alanları ile ilgili olarak dünyadaki ve Türkiye'deki gelişmelerin, bu gelişmelere bağlı olarak mühendislik-mimarlık hizmetlerindeki üretim sistemlerinin, iş süreçlerinin, mühendislik-mimarlık hizmetlerinin tanımının, uygulama ve denetim süreçlerindeki konularının, mühendis ve mimarlarının eğitiminin, TMMOB'nin yasal statüsünün, yapısının, Örgütsel tarihinin, üye bileşiminin üyelerle ilişkilerinin, hizmet üretiminin araştırılması ve bu araştırmalar temelinde Örgüt misyonunun, yapılanmasının ve politikalarının belirlenmesidir.

2-Kurultayın Süreci

Araştırmalar ve politikaların belirlenmesinde temel olacak belgeler için Ön çalışmalar öncelikle TMMOB yada birimleri tarafından gerçekleştirilen etkinlikler kapsamında ele alınır ve Kurultay üyelerinin geniş katılımını sağlayacak yöntemlerle gerçekleştirilir.

Kurultay kapsamındaki bu çalışmalar en geç Ekim 1999 da sonuçlandırılır. Politika Önerilerini de kapsayan belgeler Şube ve Oda Genel Kurullarında tartışmaya açılır. Gözden geçirilen Taslaklar Kurultaya sunulur.

Kurultay bu çalışmalara dayalı olarak politikaları belirler. Bu politikaların yaşama geçirilmesi için TMMOB Genel Kuruluna öneri sunulur.

3-Kurultayın Oluşumu

Kurultay seçilmiş delegelerden oluşur. Delege sayısı ve delegelerin belirlenmesi yöntemi Kurultay tarihinden en az altı ay önce TMMOB Yönetim Kurulu tarafından belirlenir.

4-Kapsam ve Ana Temalar

a-Mühendislik-Mimarlık Araştırma Projesi: mühendislik-mimarlık alanları ile ilgili olarak dünyadaki ve Türkiye'deki gelişmelerin incelenmesi , mühendislik-mimarlık hizmetlerinin tanımı, uygulama ve denetim süreçlerindeki konuları, üye bileşiminin konularının araştırılması.

b-Mühendis-Mimar Eğitimi ve Akreditasyon: Eğitim süresi içinde, mühendis-mimar eğitim öncesindeki sorunların incelenmesi, eğitim planlanması, bilim ve teknoloji politikaları yönünde mühendis-mimar eğitimi sisteminin sorgulanması, bu alanda alınması gereken önlemlerin belirlenmesi ve politikalar oluşturulması.

c-Yasal Statü ve Mevzuatın Taranması: Üyelerimizin yasal nezdindeki hak, yetki ve sorumlulukları konusunda bilgi altyapılarının gelişiminin sağlanması; TMMOB ve odaların iç düzenlemelerinin (tüzük, yönetmelik, genel kurul kararları) derlenmesi; ilişkide olduğumuz ulusal ve uluslararası kuruluşlardaki yasal statümüzün belirlenmesi.

d-Örgüt Birimlerinin Hizmet Üretimi: TMMOB ve Odaların gelir kalemlerinin incelenerek, örgütsel görevlerin ve kamuya olan sorumluluğun yerine getirilmesinde etkilerinin değerlendirilmesi; TMMOB ve Odaların iç düzenlemelerinin incelenerek Odalar arası çelişkili konuların tesbiti, Odaların iç düzenlemelerinde TMMOB düzenlemesine aykırı konuların belirlenmesi, TMMOB iç düzenlemesinde eksik kalan konular hakkında yönetmelik taslaklarının hazırlanması.

e-Örgüt Tarihi: Dünyada ve ülkemizde mühendislik-mimarlık ve Örgütlenmelerinin tarihinin özetlenmesi, TMMOB nin kronolojik tarihçesinin derlenmesi, örgüt gündemi ile toplumsal gündem ilişkilerinin ve mühendis ve mimarların Örgütlerinin toplumsal mücadeledeki yerinin araştırılması.

f-Mesleki Denetim: Mühendislik-mimarlık hizmetlerinin tanımlanması, mesleki denetimin kapsamının değerlendirilmesi, yasal ve teknik yaptırımların belirlenmesi, iç düzenlemelerinin sonuçlandırılması.

g-Hizmet ve Ürün Belgeleme ve Akreditasyon: İç ve dış ticarete teknik engellerin kaldırılması yönünde kabul edilmesi ürün ve hizmet belgeleme ile bu çalışmalar için ulusal akreditasyon kurumunun oluşturulması yönünde girişimlerde bulunulması.

h-Üyelerin ekonomik ve sosyal hakları: istihdam durumunun belirlenmesi, istihdam durumuna göre mühendis ve mimarların ücretlerinin, ücret belirleme konularıyla sosyal güvenlik ve iş güvenliği durumlarının saptanması.

ı-Toplum yararı ve etik kurallar: Üyelerimizin toplum yarar ve etik kuralların teorik temeli, toplumsal koşulları ve tarihsel gelişmesi konularında bilgilendirilmesi, ülkemize uygun mesleki davranış ilke ve kuralları ile bu kuralların uygulama yöntemlerinin belirlenmesi.

i-Örgüt Misyonu ve Yapılanma: Kurultayın temel amacı ve yukarıda sıralanan çalışmaların ürünü olarak, Örgüt politikalarının belirlenmesi, Örgüt misyonunun ve yapılanmasının tartışılması.

5-Kurultayın Tarihi

Kurultay Nisan 2000 de Ankara da toplanır. Toplantı yeri ve saati ile toplantı düzeni TMMOB Yönetim Kurulu tarafından. Kurultay tarihinden altı ay önce belirlenir.

6-Düzenleme, Yetki ve Sorumluluklar

-Kurultay Düzenleme Kurulu TMMOB Yönetim Kuruludur.

-Kurultay Yürütme Kurulu TMMOB Yönetim Kurulu Üyeleri Musa KAYNAK, Kaya GÜVENÇ, Cemalettin KÜÇÜK, İsmet ÖZTUNALI, Nüvit SOYLU, ile Sekreter Oda Yönetim Kurulu üyesi Emin KORAMAZ dan oluşur.

-Birimlerin Genel Kurullarına ve Kurultaya sunulacak Taslaklar Kurultay Yürütme Kurulu tarafından hazırlanır ve TMMOB Yönetim Kurulu'nun onayına sunulur.

-Başka bir etkinliğe bağlı olmayan ana temalarla ilgili çalışmaların kapsamı ve biçimleri Kurultay Yürütme tarafından belirlenir.

-Kurultay sektör hizmetleri Makine Mühendisleri Odası tarafından verilir.